

KONJ IZ VODE IN IME KENTAVROV

Milan Grošelj

P. Kretschmer, Glotta 10, 50 ss. je razložil ime *Kéntauros* iz *νεῖτω* »z ostnom zbadati, bičati« in iz subst. *ἄρρα* »voda«, ki se dobi še v raznih sestavljenkah kot *ἄρ-αυρος* »brez vode« itd., predvsem pa v imenu vodne vile *Πηγάσιν*; to ime je brez dvoma sestavljeno iz *νήξ(ι)* od glagola *νήξω* »tepsti« in *ἄρρα* »voda« ter neizpodbitno dokazuje, da je analiza imena *Ként-auros* pravilna. Kentavri so torej personifikacija hudournikov z razpenjeno, razbičano vodo: valovi so konji, njihova pena je konjska griva. Nilsson, Griech. Rel. I, 215, to razlago dopušča. Razume se, da je predstava o bitju, ki je pol konj, pol človek, sekundarna: prvotna je čista teriomorfna, torej konjska oblika.

Da je vera v konja kot bitje, ki je utelešenje vodnega duha, stara, se je mogoče prepričati iz priročnikov, n. pr. Roscher, Lex. der Mythol. II, 1071 s.; Hdb. des deutsch. Abergl. VI, 1632 s. v. Pferd und Quelle (mislil na Hippokrene, Aganippe); *ibid.*, 1634 s. v. Pferd als Wassergeist (Pozejdona, boga podzemskih voda, pozneje morskega boga, so prvotno častili v podobi konja; konj je bil Pozejdonu posvečena žival); Nilsson, op. c. Indeks s. v. Pferd (str. 819).

Toda vsekakor najboljšo potrdilo za Kretschmerjevo razlago imena *Kentauros* nudi ljudska pripovedka, ki jo je po zapisu M. Matičetova na Robediščih (zah. od Kobarida) priobčil T. Logar v Slav. reviji 4 (1951/52), 234 ss. Konec pripovedke je ta (237): Vaščani sklenejo, nekoga, da se ga znebijo, zašiti v vrečo in zagnati v vodo. Toda obsojenec doseže z zvižajo, da gre v vrečo voznik, ki pride mimo; voznik mu da celo voz in konje. Tako zaženo vaščani v vodo voznika. Na veliko začudenje vaščanov se drugi dan pripelje v vas tisti, o katerem so ljudje mislili, da je mrtev. Sprašujejo ga, kje je dobil konje; ta jim reče (iz tehničnih ozirih navajam odgovor v knjižni slovenščini): »Ko ste me noter vrgli, sem pograbil bič in začel mlatiti. Mlatim, mlatim in sem iz mlatil ven téle konje« (podčrtal avtor sestavka).

Mož je torej dobil konje tako, da je mlatil po vodi, kar natanko ustreza gr. *Ként-auros*. Le en razložek je: medtem ko je po Kretschmerju grški mitološki polkonj »tisti, ki biča vodo«, je v omenjeni slovenski pripovedki konj »tisti, ki je iz vode izmlaten«. Grško ime je podoba animističnega gledanja na svet; za vodo ali v vodi je nekdo, ki jo biča, peni; slovenska pripovedka je pa etiološka: poskuša raz-

ložiti, od kod je konj nastal. Torej je nekaj poznejšega, toda zgrajena na starem verovanju.

Pripominjam, da je morda tudi v povesti o belem konju na Vršacu (Kelemina, Bajke in pripovedke, 127 s.) še ohranjen spomin na zvezo med konjem in vodo: iskalcem zaklada v dolini med Triglavom in Vršacem se prikaže bel (!) konj in tedaj iskalca zagrne gosta megla (!). Iskalca v povesti se upravičeno čudita, od kod se je vzela bel konj v teh strašnih krajih. Roscher, op. c., 1088, dostavlja na zaključku svojega članka, da je — po grški ljudski veri — treba videti bivališča Kentavrov v goratih krajih, ki jih poplavlja večkrat voda.

Résumé

A PROPOS DU NOM DE CENTAURE

Un conte populaire slovène, publié par T. Logar, Revue de slavistique (Ljubljana) 4 (1951/52), 234 ss., vient d'appuyer d'étymologie du nom de Centaure, proposée par P. Kretschmer, Glotta 10, 50 ss.: Κέντ-αυρος de κεντέω >fouetter< et αἶρα >eau<, cf. le nom de nymphe Πληξ-αύρη de πλήττω >battre< et αἶρα. Dans ce conte quelqu'un qui a été condamné par les villageois à être jeté dans l'eau, se fait remplacer par un voiturier qui lui donne, par-dessus le marché, chevaux et voiture. Le jour suivant, le condamné à mort revient en voiture dans son village. Surprises, les gens lui demandent d'où lui viennent les chevaux, et il répond: >Quand vous m'aviez jeté dans l'eau, j'ai saisi le fouet et je me suis mis à battre (!). A force de battre (!), j'ai fini par produire, en battant (!), les chevaux que voilà.< — Le conte slovène rentre sans doute dans le cadre des contes étiologiques, donc secondaires, mais il est bâti sur le noyau primitif, c.-à-d. la croyance à savoir que le cheval est l'esprit de l'eau qui >fouette l'eau< (= Κέντ-αυρος).